

Politiële preventie: oude uitdaging in nieuw jasje

Jan van Dijk, Bram van Dijk, Paul van Soomeren & Ben Vollaard

13.1 De reikwijdte van criminaliteitspreventie

Politiewerk zou een bijdrage moeten leveren aan het terugdringen van de criminaliteit. Dat gebeurt op veel manieren (recherche, surveillance, wijkdienst), waarbij er grofweg sprake is van een tweedeling: voor of na het plaatsvinden van een strafbaar feit. De ene aanpak gaat door het leven onder de naam repressie (achteraf en veelal gericht op het pakken, voorgeleiden en straffen van de dader) de andere aanpak heet preventie. Natuurlijk heeft toepassing van het strafrecht ook een belangrijke preventieve werking via het afschrikings- en het opsluitingseffect. In dit hoofdstuk richten we ons vooral op preventie van criminaliteit vóór het plaatsvinden van een delict.

Bij de aanpak van criminaliteit kan geleerd worden van historische ontwikkelingen in de (volks)gezondheidszorg, brandbestrijding en verkeersveiligheid. Op al deze gebieden zijn het vooral preventieve activiteiten geweest die het grote verschil hebben gemaakt.

Zo is de verbetering van de volksgezondheid vanaf de negentiende eeuw in belangrijke mate het gevolg geweest van het aanleggen van riolering en waterleiding, de drooglegging van moerassen en de keuring van waren/ levensmiddelen (Van der Woud, 2010). De verzorging en de behandeling van patiënten hebben slechts beperkte invloed gehad op de volksgezondheid.

Ook de aanmerkelijke daling van het aantal branden is grotendeels toe te schrijven aan de invoering van wettelijke 'keuren' en normen voor bouwen, wonen en werken en aan de controle op de naleving daarvan.

Voor verkeersveiligheid geldt iets vergelijkbaars: ondanks de extreme toename van de mobiliteit is het aantal doden en gewonden enorm gedaald, vooral door voertuigveiligheid, het ontwerp van wegen, en verkeersgeleiding en ontwerpconcepten (van wegversmalling en rotondes tot woonerf en *shared space*). Handhaving (denk aan APK, snelheid, alcohol) is daarbij zeker niet onbelangrijk, maar speelt een relatief bescheiden rol.

Uit de vele effectstudies die verderop in deze bijdrage worden genoemd, blijkt criminaliteitspreventie een soortgelijke rol te spelen in het structureel verlagen van het criminaliteitsniveau. Voor een helder beeld van welke elementen criminaliteitspreventie omvat, maken we – net als in de preventieve geneeskunde – onderscheid tussen primaire, secundaire en tertiaire preventie.

- Primaire of universele preventie.
Onder primaire preventie worden binnen de geneeskunde maatregelen verstaan die erop zijn gericht de vatbaarheid van de gehele bevolking voor bepaalde ziekten te verminderen. Voorbeelden zijn de aanleg van riole-ringssystemen ter voorkoming van cholera en pest en de toevoeging van fluor aan het leidingwater ter voorkoming van cariës. Dit soort interventies wordt gericht op de gehele bevolking en wordt daarom ook wel ‘universele preventie’ genoemd.
- Secundaire of selectieve preventie.
Secundaire preventie is gericht op het vergroten van de weerbaarheid tegen bepaalde ziekten van groepen uit de bevolking die, bijvoorbeeld blijkens de uitkomsten van screeningsonderzoeken, een verhoogd risico lopen. Voorbeelden zijn speciale diëten of medicatie voor personen met een te hoge bloeddruk, of het geven van voorlichting over aids aan prostituees of drugsverslaafden. Deze preventie is gericht op risicogroepen en wordt daarom ook wel ‘selectieve preventie’ genoemd.
- Tertiaire of geïndiceerde preventie.
Tertiaire preventie ten slotte bestaat uit de behandeling van personen die een bepaalde ziekte hebben (gehad), ter voorkoming van een terugval of ter verlichting van de blijvende symptomen. Men denke aan medicatie voor mensen die ooit een hartinfarct hebben ondergaan. Deze vorm staat ook bekend als ‘geïndiceerde preventie’.

Deze driedeling is ook toe te passen op de criminaliteitspreventie (Van Dijk & De Waard, 1991). In dat geval onderscheiden we, naast de drie soorten preventie, nog een ander trio: dadergericht, slachtoffergericht en situationeel; een driedeling die ook internationaal veel gebruikt wordt en bekendstaat als de ‘crime triangle’.¹

¹ Zie voor de theoretische achtergrond van de crime triangle (Cohen & Felson, 1979) ook: www.popcenter.org/learning/pam/help/theory.cfm.

	Primair toepassing algemeen	Secundair risicogroepen risicowijken	Tertiair² probleemgroepen/ -plekken/-tijden
Dader	<ul style="list-style-type: none"> • Normstellende voorlichting • Spijbelpreventie • Achterstandsbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Early intervention</i> • bijv. opvoedingsondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> • Reclassering • Alternatieve sancties • HALT • Harde-kernprojecten
Situatoneel	<ul style="list-style-type: none"> • Bouwvoorschriften • Security-eisen van verzekeringswezen • Computerbeveiliging 	<ul style="list-style-type: none"> • Huismeesters • Stadswachten 	<ul style="list-style-type: none"> • Horecabeleid • Camera's bij hotspots op crimeprimetime
Slachtoffer	<ul style="list-style-type: none"> • Voorlichting kinderen • Weerbaarheidstrainingen voor meisjes/vrouwen 	<ul style="list-style-type: none"> • Instructie baliepersoneel banken • Buurtwachten, buurtpreventie, wijkveiligheidsplannen 	<ul style="list-style-type: none"> • Preventie herhaald slachtofferschap • Slachtofferhulp

Figuur 13.1: Schematische weergave van de verschillende typen van criminaliteitspreventie

In figuur 13.1 is ter illustratie een aantal algemene voorbeelden gegeven van verschillende vormen van criminaliteitspreventie.³ Deze matrix blijkt een uitstekend hulpmiddel om voor een concreet probleem of delict of in een concrete situatie preventieve maatregelen te ontwikkelen.

Daarbij geldt de gouden preventiewet: hoe specifieker de probleemanalyse (probleem, daders, slachtoffers, situatie, plaats, tijd, modus operandi, motieven), hoe meer focus bij de aanpak mogelijk is en hoe effectiever het resultaat is.⁴

-
- Preventie en repressie lopen in elkaar over, zoals we in deze derde kolom zien. Halt en alternatieve sancties zijn immers een vorm van sanctioneren achteraf, en ook met preventie herhaald slachtofferschap voorkom je op zijn best dat het ten tweede male mis gaat.
 - Zie ook de diverse voorbeelden van een delictgerichte invulling van deze matrix in de hoofdstukken van het *Basisboek Criminaliteitspreventie/Werkmap Voorkoming Misdrijven* (Directie Criminaliteitspreventie/Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, 1983-1993).
 - Zie ook Clarke & Eck, 2005.

13.2 Kosten en baten van criminaliteitspreventie

De kennis over criminaliteitspreventie heeft zich de afgelopen twintig jaar sterk uitgebreid. Zo is in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk in de tweede helft van de jaren 1990 een ontwikkeling op gang gekomen om preventiestrategieën zo veel mogelijk te baseren op wetenschappelijke kennis: ‘evidence-based crime prevention’. In dat kader is door de Universiteit van Maryland – naar voorbeeld van de medische wetenschap – een baanbrekend programma opgezet om beter zicht te krijgen op de effectiviteit van interventies ter beperking van criminaliteit: *Preventing crime: what works, what doesn’t and what’s promising* (Sherman e.a., 1998). Het overzicht van Weisburd & Eck (2004) bouwt hierop voort.⁵

De meeste effectiviteitsstudies met een degelijk onderzoeksdesign zijn in de VS uitgevoerd. Binnen Nederland bestaat goed evaluatieonderzoek op dit terrein zo goed als niet. Voor zover ons bekend, is in Nederland de laatste 25 jaar door of voor de politie niet één beleidsmaatregel experimenteel geëvalueerd, met uitzondering van HALT. Dit vormt een ernstig gemis – de lessen uit de VS zijn immers niet altijd een-op-een te vertalen naar de Nederlandse context. Zonder een cultuur van het evalueren van nieuwe maatregelen kan de politie alleen bij toeval haar middelen effectief inzetten.

In aanvullende studies door economen en economisch georiënteerde criminologen worden interventies niet alleen geanalyseerd op hun effecten op criminaliteit, maar ook op hun kosten en baten voor de overheid en de samenleving. Zo zijn bijvoorbeeld door het Washington State Institute for Public Policy vierhonderd verschillende anticriminaliteitsinterventies geanalyseerd op hun kosten en baten (Aos e.a., 2001, 2004). Uit deze meta-analyse bleek bijvoorbeeld dat veel van de uitgetroefde interventies hun geld meer dan waard zijn als de besparingen voor toekomstige slachtoffers mede in de baten worden verdisconteerd.

De studie maakt het tevens mogelijk om de kosten-batenverhoudingen van verschillende programma’s met elkaar te vergelijken. Uit de studie bleek bijvoorbeeld dat elke geïnvesteerde dollar in een zogenoemd Scared Straight-project (verplicht bezoek door predelinquente jongeren aan een gevangenis voor langgestraften) \$20 netto extra kosten veroorzaakt, terwijl elke geïnvesteerde dollar in huisbezoek aan alleenstaande moeders \$18 netto baten ople-

⁵ Voor Nederland biedt Wittebrood & Van Beem (2004) een overzicht van effectiviteitsstudies.

vert en gezinstherapie voor risicogezinnen een netto batig saldo laat zien van \$130. Deze studie laat niet alleen zien wat werkt en wat niet, maar ook wat de efficiëntste aanpak is, in dit geval dus vroegtijdige interventies in risicogezinnen. Dit is ook de conclusie van het werk van James Heckman: ingrijpen dient vroeg te geschieden, middelen inzetten op het verminderen van recidive van gepakte daders is veel minder zinvol, dan wel niet zinvol (zie bijvoorbeeld Clement, 2005).

Voor Nederland zijn onder meer de kosten en baten van het inbouwen van woninginbraakpreventie en van autodiefstalpreventie in kaart gebracht (Vollaard & Van Ours, 2011; Van Ours & Vollaard, 2012). De effecten blijken spectaculair: bijna 30 procent minder inbraak in woningen die volgens het Bouwbesluit van 1999 zijn gebouwd en ruim 60 procent minder diefstal van auto's die zijn uitgerust met een startonderbreker. Dankzij de maatregelen dalen inbraak en autodiefstal op nationaal niveau. Aan de ene kant zijn dergelijke preventieve maatregelen kostbaar: zo zijn alle auto's gemaakt sinds 1998 en alle woningen gebouwd sinds 1999 uitgerust met betere beveiliging, terwijl uiteindelijk maar een klein deel van de woningen en de auto's doelwit zijn. De baten in de vorm van voorkomen delicten blijken echter zo hoog, dat ze de eenmalige kosten à €430 per woning en €50 per auto duidelijk overstijgen. Geen enkele andere aanpak van deze twee delicten komt, voor zover ons bekend, ook maar in de buurt van deze effectiviteit en gunstige kosten-batenverhouding.

13.3 De prominente rol van criminaliteitspreventie tot 1993

Gegeven deze mogelijke baten van criminaliteitspreventie mag je verwachten dat – vanaf het moment dat de criminaliteit in Nederland in de jaren zestig echt ging stijgen – de politie het vakterrein preventie steeds waardevoller gaat vinden en dat vak ook verder gaat ontwikkelen. Dat klopt ook, maar het vreemde is dat de opbouw en de ontwikkeling van de politieke criminaliteitspreventie na dertig jaar opbouw in 1993 abrupt eindigen bij de (vorige) politiereorganisatie. We vatten die geschiedenis hier kort samen.

Vanaf de jaren zestig ontstond er in veel westerse landen belangstelling voor criminaliteitspreventie. Dit viel ook inderdaad samen met het begin van de langdurige stijging van de criminaliteit. Nederland was er vroeg bij, want daar schoot de preventiegedachte bij de politie al eind jaren vijftig wortel en werden tussen 1957 en 1978 ongeveer dertig bureaus Voorkoming Misdrijven

bij Gemeente- en Rijkspolitie ingesteld (Gemeentepolitie Amsterdam, 1957).⁶ Aangezien bij deze bureaus steeds meer behoefte aan coördinatie ontstond, werd in 1968 besloten tot de oprichting van de Intergemeentelijke Commissie Crime Prevention. Een volgende stap in de richting van een meer omvattende en landelijk gecoördineerde voorkoming van misdrijven werd in 1970 gezet. De Recherche Adviescommissie (RAC) stelde toen een werkgroep in die zich nader over de preventie van strafbare feiten moest buigen. Opvallend was dus dat in Nederland dit initiatief van de kant van de recherche kwam! Deze werkgroep gaf de ministers van Justitie en Binnenlandse zaken het advies dat er in ons land dringend behoefte bestond aan 'crime prevention' en dat het instellen van een landelijk orgaan daarbij gewenst was. Niet lang daarna werd door beide ministers de Regeling Politiële Misdaadvoorkoming vastgesteld waarin een landelijke organisatiestructuur voor de voorkoming van misdrijven werd neergelegd.

In 1981 zag de Oriënteringsnota *Voorkoming Misdrijven* het licht, die preventie definieerde als 'het in relatieve of absolute zin verlagen van de kans dat er strafbare feiten plaatsvinden en het beperken van de materiële en immateriële schade die uit strafbare feiten kan voortvloeien' (LBVM, 1981: 7). Een definitie die veel lijkt op de definitie uit 2002 van de UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice in de *Guidelines for the prevention of crime*. Criminaliteitspreventie wordt hierin gedefinieerd als: 'Strategieën en maatregelen die erop gericht zijn de risico's op misdrijven te voorkomen door in te grijpen in de verschillende oorzaken ervan.' Daaraan is dan toegevoegd dat de strafrechtspleging uiteraard ook preventieve effecten heeft, maar dat de richtlijnen daarop geen betrekking hebben. Volgens deze definities is criminaliteitspreventie dus niet slechts gericht op het voorkomen van misdrijven, maar ook op het beperken van de materiële en immateriële gevolgen ervan, zoals angstgevoelens bij de bevolking. Het definiërende kenmerk van preventie is dat, anders dan bij de strafrechtelijke reacties, wordt ingegrepen in bepaalde oorzakelijke processen nog voordat er een delict is gepleegd.

6 Overigens was men er in Engeland nog eerder bij. Bij de creatie van de Metropolitan Police in Londen (MET) in 1829, was de stelling van de oprichter van de MET (Sir Robert Peel, naar wiens voornaam de politiemannen 'bobbies' werden genoemd) dat de 'basic mission for which the police exist is to prevent crime and disorder'.

Voorkoming Misdrijven

In 1979 werd de organisatie Voorkoming Misdrijven opgericht, met een landelijk bureau (LBVM), regionale bureaus en lokale ambtenaren Voorkoming Misdrijven bij de korpsen van de Gemeentepolitie (GP) en de districten van de Rijkspolitie (RP). Deze VM-organisatie ontwikkelde – veelal op basis van lokale initiatieven, pilots en experimenten – op landelijk niveau nieuwe preventieconcepten die vervolgens aan de regio's werden aangeboden ter uitvoering. Hierbij speelden cursussen, handleidingen (zoals het *Basisboek Criminaliteitspreventie*⁷) en een reguliere overlegstructuur (onder meer met werkoverleggen op landelijk en regionaal niveau) waarin kennis en ideeën snel konden rouleren, een belangrijke rol. Vanaf begin jaren 1980 tot begin jaren 1990 werden vele cursussen voor reguliere politiefunctionarissen en meer gespecialiseerde 'preventie-vakkennis cursussen' aan de Rechercheschool – weer de recherche! – gegeven. Zo 'draaide' er een keer of vier per jaar de brede cursus Misdaad Preventie, die openstond voor elke politiefunctionaris die meer van preventie wilde weten, of er meer aan wilde – of moest – doen. In deze hele structuur Voorkoming Misdrijven voor de politie waren medio jaren 1980 enkele honderden mensen lokaal, regionaal en landelijk actief (globaal 75 procent politie en 25 procent burger).

Voorbeelden van het werk van de VM-organisatie zijn concepten als Goed Gemerkt, Buurtpreventie, de Veiligheids Effect Rapportage, bouwnormen voor inbraakwerendheid en het 'Politiekeurmerk Veilig Wonen' (dat overigens pas tot wasdom kwam na de opheffing van VM). Verder werd vanuit de VM-organisatie op landelijke schaal aan publieksvoorlichting over veiligheidsmaatregelen gedaan (bijvoorbeeld via landelijke campagnes). Om een meer gedetailleerd beeld te krijgen van het werk kunnen we putten uit een inventarisatie gemaakt ter gelegenheid van een reünie van medewerkers van Voorkoming Misdrijven (Van Soomeren, 2010). De activiteiten van VM zijn in vier kwadranten ingedeeld: dadergericht, slachtoffergericht, situationeel en organisatie-/aanpaktechnisch (ontwikkelen structuren en concepten). Er zit soms in

7 Het *Basisboek Criminaliteitspreventie* werd uitgegeven door het Landelijk Bureau VM in samenwerking met lokale en regionale VM-politiemensen en de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD). Band 1 bevat algemene hoofdstukken (Wat is preventie?, Het werken met cijfers (criminaliteitsanalyse), Project- en netwerkplanning, Evaluatie, Marketing in de non-profitsector/voorlichting, enzovoort). Band 2 bevat delictgerichte hoofdstukken over inbraak, vandalisme, fietsendiefstal, auto-/voertuigcriminaliteit, overval, winkeldiefstal, enzovoort.

de items enige overlap (een aanpak/maatregel is dan bijvoorbeeld zowel slachtoffergericht als situationeel).

Tabel 13.1: Activiteiten van VM

1 Dadergericht	2 Slachtoffergericht
<ul style="list-style-type: none"> • Vandalisme aanpakken (veelal via scholen en jongerenwerk; begin periode HALT) • Daderinterviewtechnieken (MO-onderzoeken inbraak, vandalisme) • Graffiti aanpak • Jeugdcriminaliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Winkelcriminaliteit (met winkeliers en HBD) • Sportdag/stropdag • Bedrijven en criminaliteit, beveiliging bedrijven • Buurtpreventie • 'Goed gemerkt' • Onveiligheidsgevoelens • Herhaald slachtofferschap (eerst vooral inbraak)
3 Situationeel	4 Organisatie & Aanpak (proces)
<ul style="list-style-type: none"> • Autocriminaliteit, autodiefstal • Vandalisme (wijkaanpak, openbare ruimte, nutsbedrijven) • Woninginbraak (technopreventie, hang-en-sluitwerk, bouw regelgeving/normen) • Inbraak recreatiesector • Winkelcriminaliteit (winkelgebieden) • Sportdag/stropdag (sportterreinen) • Bedrijfsterreinen • Beveiliging openbare gebouwen • Buurtpreventie • 'Goed gemerkt' • Fietsendiefstal (diverse aanpakken, waaronder merken) • Criminaliteit in de watersport • Graffiti • Veiligheid rond en in publieke gebouwen • Gebouwde omgeving en criminaliteit (CPTED, Designing Out Crime), o.a. met VROM 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebouwde omgeving en criminaliteit (CER/VER, PKVW) • Ontwikkeling normen (NEN/CEN), standaarden (later ook Europese normen in de serie 14383) • Interne voorlichting binnen politie • Landelijke voorlichtingscampagne (STER, Sire, dag- en weekbladen en via IMK-aanpak) • Cursussen aan politiemensen (recherche en kaderschool) • Ontwikkeling methoden zoals criminaliteitsanalyse, project-/netwerkplanning, stappenmethode, Vaders stier) • Idem op het terrein van marketing en publieksvoorlichting • Methoden van onderzoek en evaluatie van projecten/beleid (evidence-based werken) • Buurtpreventie • 'Goed gemerkt' • De VM-bus (voorlichting bij projecten/evenementen)

Teloorgang

De politie preventie in de vorm van Voorkoming Misdriften ging eind 1992 (Landelijk Bureau) en in 1993 (regionale bureaus) ten onder in de reorganisatie van de politie.⁸ In een van de laatste stukken van VM is de volgende pas-

⁸ Van Gemeentepolitie (GP) en Rijkspolitie (RP) naar regionale korpsen.

sage opgenomen: ‘Als gevolg van de reorganisatie van de Nederlandse politie staat de VM-organisatie als een aparte organisatorische voorziening binnen de regio’s ter discussie. Met de regionalisering van de politie wordt de politieke preventie opnieuw vormgegeven. De Voorkoming Misdrijven structuur zal op regionaal en lokaal niveau met de regionale politiekorpsen verdwijnen. Het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven wordt eerder, namelijk per 1 januari 1993, opgeheven’ (LBVM, 1992: 3).

Bij de analyse van het werk van Voorkoming Misdrijven is ook gekeken wat er als erfenis nu uiteindelijk van al deze maatregelen, aanpakken en kennis is overgebleven (Van Soomeren, 2010). Grofweg was de conclusie daarbij dat de kennis over dader- en slachtoffergerichte aanpakken (kwadranten 1 en 2 uit het schema) verdwenen is, of opgegaan is in andere aanpakken.⁹ En dat de meeste zaken die onder het kopje ‘Organisatie & Aanpak (proces)’ (kwadrant 4) staan, gewoon vergeten zijn en jaren later door bijvoorbeeld het VNG (stappenmethode), het CCV of andere instellingen opnieuw zijn uitgevonden in een moderner jasje. Wat vooral resteerde van Voorkoming Misdrijven was de kennis over de situationele aanpakken.

Tegenhouden

Een klein decennium later was er bij de Nederlandse politie opnieuw sprake van een stevige preventieve oprisping onder de noemer ‘Tegenhouden’ (Raad van Hoofdcommissarissen/Projectgroep opsporing 2001, 2003 en 2005). Het begrip lijkt simpel en helder (‘genoeg is genoeg, dus wat je niet wil, moet je Tegenhouden’) en communiceert gemakkelijk en goed. In tegenstelling tot Voorkoming Misdrijven – dat als een echte organisatie dertien jaar bestond – schoot ‘Tegenhouden’ echter geen wortel in de politie. Er bleek rond het begrip ‘Tegenhouden’ sprake van een constante discussie over de inhoud. Deels was deze discussie een resultante van een verschil van inzicht dat geïdentificeerd kan worden als een ‘justitieel/strafrechtelijke kijk’ naast een ‘bestuurlijk/pragmatisch/preventieve kijk’. Zo maakte PG Joan de Wijkerslooth het begrip belachelijk in een column in het OM-blad *Opportuun* (februari 2004).

⁹ Zo kreeg ‘Justitie in de buurt’, destijds een belangrijke infrastructuur voor dadergerichte preventie, later vorm in de plaatselijke Veiligheidshuizen.

‘Ontmantelen, Kaalplukken, De Korte Klap, Smart Policing. De strafrechtelijke handhaving kent zo zijn toverwoorden en op het moment lijken we in het tijdperk van het Tegenhouden te leven. Als ik het woord “tegenhouden” hoor, moet ik denken aan een uitzending van Van Kooten en De Bie. In dat programma werd de Regelneef geïntroduceerd. (...) In één van de scènes zien we de Regelneef op het strand. Met een stok trekt hij een streep in het zand en meldt de golven dat ze niet over de streep mogen. Helaas voor de Regelneef wenst de zee zich niet tegen te laten houden. Terwijl het water hem letterlijk over de schoenen loopt, probeert de rood aangelopen Regelneef tevergeefs de zee tot de orde te roepen.’

Maar voor een belangrijk deel was de discussie over het begrip ‘Tegenhouden’ ook een semantische, omdat het begrip te breed, te vaag en schuivend was en er bovendien geen houvast te vinden bleek in het buitenland, waar het begrip niet bestaat. In de VS en VK spreekt men immers ‘gewoon’ over *crime prevention/crime reduction* of – toegespitst op de politie – over *proactive policing*, of *problem oriented policing*. ‘Tegenhouden’ bleek een begrip dat steeds verschillend gehanteerd werd: smal en breed. De smalle aanpak (politie/OM: politieke preventie) bestaat daarbij naast de brede aanpak (politie, OM, bestuur, burgers, bedrijven/instellingen: maatschappelijke preventie). Breed en smal zijn daarbij niet elkaars concurrent – zoals Tegenhouden geen concurrent is van een strafrechtelijke/opsporingsgerichte aanpak –, maar zijn loten aan dezelfde stam: de probleemgerichte aanpak van criminaliteit met als doel vermindering van criminaliteit in omvang en schade, waarbij de essentie is dat het probleem centraal staat en dat op basis van de analyse van dat probleem gezamenlijk de beste aanpak wordt bepaald. Helaas bleek uit voor BZK en Politie & Wetenschap uitgevoerde onderzoeken (Nauta & Van Soomeren, 2006; Van Soomeren & Beerepoot, 2005) dat de Nederlandse politie bij Tegenhouden/preventie en in haar probleemgericht werken te weinig methodisch te werk gaat, waardoor zelden goed kon worden vastgesteld of de betreffende aanpak effectief is.

‘Er is geen goede probleemanalyse vooraf, doelen ontbreken en er is geen aandacht voor evaluatie. Terwijl in het buitenland gedegen effectevaluaties ervoor zorgen dat effectieve programma’s extra gesteund worden en ineffectieve programma’s gestopt worden, bestaat er in Nederland nog geen lerende aanpak die een schifting maakt tussen wat werkt en wat niet werkt.’ (Nauta & Van Soomeren, 2006: 15)

Tot zover de politiepreventie in Nederland. Een echte organisatie en aanpak (Voorkoming Misdrijven) bestond dus tussen 1979 en 1993, maar die ging in de voorgaande politiereorganisatie ten onder. Later volgde nog een oprisping onder de naam Tegenhouden, een aanpak die echter nooit goed wortel schoot in de Nederlandse politie.

Van bestuurlijke criminaliteitspreventie naar integraal veiligheidsbeleid

Vanaf 1985 werd – naast de politiepreventie – vanuit de rijksoverheid de zogenoemde bestuurlijke criminaliteitspreventie gepropageerd. Gemeenten konden daarvoor subsidies ontvangen. Vanuit de gemeenten zijn concepten ontwikkeld zoals stadswachten, sociale huismeesters, aandacht voor veiligheid bij ontwerp en beheer van de gebouwde omgeving en een veelheid aan projecten gericht op de herintegratie van predelinquente of delinquente jongeren (bijvoorbeeld HALT). Dit werk werd op het ministerie van Justitie aangestuurd door een Directie Criminaliteit Preventie (DCP), die ook de subsidiestromen naar de gemeenten beheerde. De politiepreventie van VM kwam deels in deze directie bij het ministerie van Justitie terecht (dader-/slachtoffergerichte delen), maar deels ook bij het ministerie van BZK (het situationele deel). De politiepreventie werd daarmee duidelijk de dupe van de schizofrene aansturing van de Nederlandse politie via een justitiebaas en een bestuurlijke baas.

De bestuurlijke preventie krijgt echt momentum door de uitvinding van het Integraal Veiligheidsbeleid (IVB), waarbij het onderwerp breder gemaakt wordt: naast criminaliteit krijgen ook onveiligheidsgevoelens, ongevallen, brand en rampen een plek. Binnenlandse Zaken neemt het voortouw over van Justitie. Het beleid wordt vooral lokaal bij gemeenten neergelegd en er zijn ook meer departementen bij betrokken.

‘In april 1993 heeft mijn ambtsvoorganger mede namens diverse andere ministers voor het eerst een Integrale Veiligheidsrapportage uitgebracht (TK1 992-1 993, 23096). Deze rapportage gaf voor de eerste keer een feitelijke schets van de algemene veiligheidssituatie in ons land. Bovenal werd in deze rapportage een oproep gedaan om veiligheid als bestuurlijke uitdaging te beschouwen waaraan diverse betrokkenen op basis van concrete afspraken een bijdrage leveren. Daarnaast werden eerste handreikingen gedaan aan het lokaal bestuur om deze aanpak te concretiseren. De

Integrale Veiligheidsrapportage 1993 en de vervolgactiviteiten naar aanleiding van die rapportage hebben vele reacties tot gevolg gehad. In diverse gemeenten wordt gewerkt aan veiligheidsplannen waarin diverse gemeentelijke diensten en organisaties afspraken maken over hun inzet bij het bevorderen van veiligheid.¹⁰

De laatste zin geeft een treffende samenvatting van wat er de jaren daarna gebeurt: in diverse gemeenten wordt door diverse diensten gewerkt aan diverse vormen van veiligheid (criminaliteit, verkeersongevallen, brand, enzovoort) en daarbij zijn diverse departementen betrokken. Bij de politie verdwijnt het onderwerp preventie op centraal niveau en duikt het vooral onder bij de wijkteams. Het pleidooi van de eerste preventologen¹¹ voor een bredere en integrale benadering werd hier wel erg integraal. Ongeveer zoals de oude heer aan de bar van de Titanic droog opmerkte: 'I've asked for ice in my whisky, but this is ridiculous!' Preventie wordt zo integraal, dat het totaal lijkt te versplinteren. De centrale kennisopbouw en regie raken zoek.

Terwijl criminaliteitspreventie in de jaren 1990 meer en meer wordt gezien als een verantwoordelijkheid van de gemeenten en het bedrijfsleven (Landelijk Platform Criminaliteitsbeheersing), is er nauwelijks nog sprake van centrale kennisopbouw en regie. Pas in 2004 wordt de op afstand van de rijksoverheid geplaatste uitvoeringsorganisatie Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid opgericht.¹² De Nederlandse politie participeert – op een heel lichte manier – in dit CCV. Opvallend is dus wel dat het CCV pas twaalf jaar na het verdwijnen van Voorkoming Misdrijven gestart is. Alle kennis, ervaring en stukken van VM werden dus eerst verdeeld over twee departementen, 25 politieregio's met vele honderden wijkteams en daarna ook nog eens over vele honderden gemeenten. Als twaalf jaar later het CCV verschijnt, is de opgebouwde kennis uit de tijd van Voorkoming Misdrijven en de Directie Criminaliteitspreventie wel heel erg verspreid geraakt.

10 Uit de aanbiedingsbrief bij de *Integrale Veiligheidsrapportage 1994* (BZK mede namens MvJ, SoZaWe, VROM en V&W11

11 Zie onder andere de *Oriënteringsnota Voorkoming Misdrijven* (LBVM, 1981), het Interimrapport van de Commissie Kleine Criminaliteit, Den Haag 1984 (commissie Roethof), het eindrapport van deze commissie uit 1986 (Tweede Kamer 1985-1986, 18995, nr. 2.) en de Kabinetsnota 'Samenleving en criminaliteit. Een beleidsplan voor de komende jaren', Den Haag 1985.

12 Opvallend daarbij is dat de departementen – en eigenlijk het hele politieke spectrum – onderwerpen als veiligheid en preventie op dat moment boven aan de lijst hebben staan, maar vervolgens de kennisopbouw outsourcen.

Community policing

Een aanpak die in Nederland als onderliggende stroom bij de politie al vele jaren populair is, richt zich niet zozeer direct op de preventie van criminaliteit als wel op de verbetering van de relatie tussen politie en burgers. De aanpak staat bekend als wijkgerichte politie, wijkteampolitie of gebiedsgebonden politiezorg. We noemen de aanpak hier kort, omdat er in die aanpak veel aandacht is voor preventie. De aanpak staat in de VS en het VK bekend als community policing. Zie bijvoorbeeld de *Chicago Alternative Policing Strategy: Together we can* (Tilley, 2009; Rodriguez, 1993). De aanpak grijpt sterk terug op wat Goldstein in 1979 benoemde als een ‘problem oriented approach’ (Goldstein, 1979). Een term die bij de Nederlandse politie en in de preventiewereld ook veel gebezigd werd en wordt. Het idee waaide ook over naar het VK waar in 2008 een kleine 20.000 Police Community Support Officers (PCSO’s) aan de slag gingen. Omdat ze veel minder macht hadden dan ‘echte’ politiefunctionarissen werden ze gekscherend ook wel omschreven als ‘hobby bobbies’ en ‘teenysweenies’; bovendien werd de aanpak in het VK vooral ook gezien als een bezuinigingsmaatregel. De Amerikaanse ervaringen in Chicago zijn uitgebreid beschreven en geëvalueerd door Wesley Skogan (1997, 2004, 2006). Er zijn tal van positieve effecten, zoals een beter gefundeerde prioritering en aanpak-/maatregelenkeuze van het politiewerk (door buurt-/wijkbewoners), een vermindering van onveiligheidsgevoelens (*reassuring policing*) en een betere relatie politie-publiek. De effecten op het verminderen van criminaliteit zijn echter nauwelijks ergens hard aangetoond. Vooral ook omdat er organisatorisch bij de uitrol van het systeem veel misging en de invulling van het concept van geval tot geval anders was. (Tilley, 2009, hoofdstuk 4). Bovendien bleken er in rampsituaties ook enorme nadelen aan het model te zitten.¹³

Er bestaan in Nederland enkele degelijke evaluaties van dit concept (door het WODC gedaan in de jaren tachtig)¹⁴ en daarvan zijn de uitkomsten verge-

13 Zie Eric Klinenbergs sociale autopsie van de ramp die zich in 1995 voordeed toen bij een extreme hittegolf in Chicago uiteindelijk meer dan 700 mensen de dood vonden (Klinenberg, 2002, met name hoofdstuk 3).

14 Zie bijvoorbeeld Nuijten-Edelbroek, 1983, en voor een samenvattend overzicht Fijnaut e.a., 1985. Dit laatste betreft een afsluitende rapportage van vier afgeronde onderzoeken (Hoogeveen, gerichte surveillance en preventievoorlichting; Amsterdam-Osdrorp, voetsurveillance en preventievoorlichting; Utrecht, projectmatige aanpak inbraken; Sittard, invoering van wijkteampolitie), waarbij tevens al het onderzoek werd bekeken dat tot dan in de Verenigde Staten, Engeland en Nederland rond de doeltreffendheid en doelmatigheid van politie misdaadbestrijding werd verricht.

lijkbaar: om tal van redenen een nuttige aanpak, maar de criminaliteitspreventieve effecten lijken vooralsnog beperkt.

Alles overziende is politieke criminaliteitspreventie in Nederland misschien in naam wel blijven bestaan, maar de feiten laten zien dat het bevorderen van criminaliteitspreventie vanaf de voorgaande politiereorganisatie (zo vanaf 1992/1993) niet langer als kerntaak van de politie werd gezien. Gaandeweg is de rol van de politie bij criminaliteitspreventie feitelijk steeds kleiner geworden. Zo werd het meeste preventiewerk overgedragen aan de ongeveer 500 gemeenten die Nederland (toen nog) rijk was. De terugtrekkende beweging van de politie blijkt in concreto uit de uitkomsten van de landelijke Veiligheidsmonitor. Het percentage burgers dat zegt na een slachtofferervaring van de politie preventievoorlichting te hebben ontvangen, is sterk gedaald. In het korps Hollands Midden is het aantal preventiemedewerkers gedaald van tien in 1993 tot 0,5 in 2010 (Van Nieuwaal & Beunders, 2010). In korpsjaarplannen werd het begrip 'preventie' steeds minder vaak genoemd (in 2010 nul keer). Preventie werd zo integraal – met vijf departementen, 500 gemeenten, 25 politieregio's en vele honderden wijkteams –, dat het totaal versplinterde. De centrale kennisopbouw en regie raakten volledig zoek en voor wat betreft criminaliteitspreventie, werd informatie vanuit de politie over bijvoorbeeld criminaliteitspatronen, modi operandi, verschuivingen in dader- en slachtofferpopulaties en nieuwe technieken node gemist.

13.4 Naar een nieuwe Landelijke Organisatie Criminaliteitspreventie

Zoals we in het voorgaande zagen, is de rol van de politie bij het bevorderen van criminaliteitspreventie sterk verminderd en lijkt die rol niet te zijn overgenomen door de huidige 400 gemeenten, het bedrijfsleven en de diverse kennisinstituten. Er is bij gebrek aan voldoende regie en promotie op dit terrein daarom sprake van onderbenutting van de mogelijkheden tot criminaliteitspreventie. De literatuur laat zien dat goede criminaliteitspreventie werkt

15 Zie de eerder in dit artikel genoemde bronnen en zie specifiek ook: Guerette, 2008; Tilley, 2009; Clarke & Eck, 2005.

16 Een conclusie die sterk overeenkomt met een conclusie die Auke van der Woud (2010) in zijn studie *Koninkrijk vol sloppen. Achterbuurten en vuil in de negentiende eeuw* over preventief gezondheidsbeleid in de voor-vorige eeuw trekt. Ook in die tijd ligt de bal vooral op het lokale niveau, maar daar blijkt men toch, uitermate moeizaam, tot effectief preventief gezondheidsbeleid (vooral riolering en waterleiding) te kunnen komen.

en zichzelf maatschappelijk gezien terugbetaalt.¹⁵ Heel Nederland en zeker ook de Nederlandse politie gooien nu dus geld over de balk.

De huidige politiereorganisatie biedt een kans om de rol van de politie bij criminaliteitspreventie te heroverwegen. De vroegere stammenstrijd tussen de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie staat een re-integratie van preventie in politiewerk niet langer in de weg. Wat ons voor ogen staat is een renaissance van een stevige organisatie die zich – dicht bij de politieke en bestuurlijke machtscentra op dit terrein – inzet voor de criminaliteitspreventie; een organisatie die centraal – onder politieke verantwoordelijkheid van de minister van Veiligheid en Justitie – preventieconcepten ontwikkelt en toetst, en die vervolgens decentraal uitzet.

Wij geven acht argumenten die pleiten voor een renaissance van een dergelijke ‘Landelijke Organisatie Criminaliteitspreventie’, waarin ondersteuning van politiepreventie en brede maatschappelijke preventie zijn samengebracht.

- 1 Nu investeren om een nieuwe misdaadepidemie te voorkomen.

Het niveau van de criminaliteit ligt minder hoog dan twintig jaar geleden. Deze situatie biedt kansen om te investeren in het opbouwen van een goede infrastructuur voor criminaliteitspreventie. Anders gezegd: er is minder sprake van een continue crisis waarop steeds onmiddellijk repressief moet worden gereageerd. De spontane bereidheid tot het nemen van preventieve maatregelen neemt af bij lagere kosten van criminaliteit. Dit is het moment om te investeren in maatregelen ter voorkoming van een nieuwe misdaad-epidemie over tien jaar.

- 2 Alleen een landelijke organisatie kan onderbouwde criminaliteitspreventie uitbouwen.

Criminaliteitspreventie vereist grote en aanhoudende investeringen in onderzoek en ontwikkeling. De verschijningsvormen van criminaliteit zijn sterk aan wijzigingen onderhevig, bijvoorbeeld door de globalisering, de invloed van ICT, het gebruik van nieuwe modi operandi en het ontstaan van nieuwe gelegenheidsstructuren. Er moeten dus steeds opnieuw nieuwe preventietechnieken worden ontwikkeld en getoetst. Deze noodzaak tot investeringen in R&D pleit voor een landelijke organisatie met voldoende kritische massa, een uitgebreid internationaal netwerk en veel inhoudelijke kennis over criminaliteit(spreventie) en het experimenteel toetsen van preventieve maatregelen. Hoe integraal het huidige – vooral decentrale – veiligheidsbeleid ook mag zijn, het is duidelijk dat de enorme massa aan mensen en organisaties die betrokken is bij het integrale veiligheidsbeleid, niet in staat is een dergelijke centrale landelijke organisatie op te tuigen voor het gezamenlijke belang.¹⁶

- 3 Andere organisaties profiteren zelf te weinig van criminaliteitspreventie om het prioriteit te geven; doorzettingmacht van een aparte organisatie onder de minister van Veiligheid en Justitie is nodig.
De meeste maatregelen moeten worden uitgevoerd door organisaties buiten het systeem van politie en justitie. De organisaties die kosten moeten maken, profiteren zelf vaak niet ten volle van de baten die de vermindering van criminaliteit oplevert. De preventieve investeringen (kosten) van de een resulteren in criminaliteitsvermindering baten bij een ander. De ontwerper van een wijk, buurt, gebouw, apparaat of goed maakt het niet zoveel uit als zijn ontwerp niet echt preventief is vormgegeven; het is immers de consument of de beheerder die op de blaren moet zitten als er makkelijk wordt ingebroken, of iets eenvoudig valt te stelen of te hacken. Het inbouwen van criminaliteitspreventie (*crime proofing*) vereist daarom maatschappelijke invloed en doorzettingmacht. Dit pleit voor een organisatie die opereert onder de directe verantwoordelijkheid van de bewindspersonen op het ministerie van Veiligheid en Justitie. De bewindspersoon die inhoudelijk verantwoordelijk is voor de politie en de vervolging, kan collega-bewindslieden aanspreken op hun medeverantwoordelijkheid voor de veiligheid in het land.
- 4 De politie heeft de kennis en kunde om criminaliteitspreventie handen en voeten te geven.
Voor de politie behoort de bestrijding van criminaliteit tot de kerntaak. Dit geldt voor geen enkele andere organisatie, behalve het OM. Bij de politie is meer dan bij enige andere organisatie kennis aanwezig over trends in de criminaliteit (naar aard, omvang, modus operandi, oorzaken). Deze kennis kan bovendien ook nog weer op continue basis afgetapt worden bij daders van criminaliteit (het 'preventief verhoren' van verdachten) en bij slachtoffers (*victim surveys*, slachtofferinterviews). Erkend wordt dat om deze reden de politie tot taak heeft te signaleren en adviseren; dat werd eerder door de Raad van Hoofdcommissarissen benoemd als de vierde politietak. Het bevorderen van criminaliteitspreventie sluit daar uitstekend op aan. Daarnaast beschikt de politie over veel technologische kennis die goed aansluit bij situationele criminaliteitspreventie, en agogische kennis die goed aansluit bij dader en -slachtoffergerichte preventie. Er zijn dus binnen de organisatie kennis en competenties aanwezig die efficiënt kunnen worden ingezet voor het bevorderen van criminaliteitspreventie.¹⁷
- 5 Slachtoffers van criminaliteit komen eerst bij de politie terecht.
De politie is de eerstelijnsorganisatie voor slachtoffers van misdrijven. Dit contact kan worden benut voor het bevorderen van tertiaire slachtofferge-

richte preventie (advisering ter voorkoming van herhaald slachtofferchap). Pogingen deze taak bij Slachtofferhulp Nederland te leggen zijn tot nu toe mislukt. Aangetoond is dat dergelijke advisering door de slachtoffers hogelijk wordt gewaardeerd en dus de aangiftebereidheid bevordert.

6 De politie heeft derden wat te bieden.

De politie kan het nemen van preventiemaatregelen door anderen bevorderen door daartoe strekkende investeringen te belonen met extra aandacht vanuit surveillance en/of recherche. Dit geeft de politie een unieke onderhandelingspositie. Daarbij zien we ook dat zodra de politie – bewapend en in uniform – nadrukkelijk aan mensen en organisaties vraagt in actie te komen, dat opvallend veel sneller lukt dan wanneer ‘zomaar’ iemand dat vraagt.

7 Preventieve activiteiten bevorderen wederkerigheid.

De legitimiteit van de politie is sterk gebaat bij het onderhouden van betrekkingen met maatschappelijke instellingen, bedrijven en burgers op basis van wederkerigheid. Vertrouwen in de politie berust op een combinatie van effectieve *crime fighting* en samenwerking/netwerkvorming (Van Niewaal, 2011, en zie ook onze eerdere opmerkingen over *community policing*). Het bevorderen van misdaadpreventie is een uitgelezen middel om op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid met de lokale gemeenschap om te gaan.

8 Bundeling van versnipperde kennis.

Het wegvallen van centrale regie heeft tot versnippering van kennis geleid. Om deze versnippering te doorbreken, verdient het aanbeveling de kennisopbouw binnen de nieuwe Landelijke Organisatie Criminaliteitspreventie te combineren met de kenniscentrumfunctie die het CCV vervult, en dit, zoals reeds betoogd, onder de directe verantwoordelijkheid van de minister van Veiligheid en Justitie te brengen. Daarmee bestrijkt de nieuwe organisatie het hele terrein van politie en brede maatschappelijke preventie. In het kader van deze bundeling is het ook logisch dat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Integrale Veiligheidsmonitor bij deze nieuwe organisatie wordt ondergebracht.¹⁸

17 In het verlengde hiervan ligt ook de aanpak zoals bij de wet Bibob (2003). Een aanpak die we kunnen scharen onder het concept Smart Policing of Intelligence-Led Policing (Ratcliffe, 2008)

18 De Integrale Veiligheidsmonitor (opvolger van WODC, CBS en Politiemonitor) is ondergebracht in het Kenniscentrum NICIS (na een fusie met SEV, NIROV en KEI nu Platform31 geheten).

Zoals gezegd, waar bij de voorgaande politiereorganisatie (1993) de politiepreventie het kind van de rekening werd en abrupt verdween, biedt de huidige reorganisatie een kans voor een renaissance.

In onze ogen zou de politie – en de minister van Veiligheid en Justitie – het vakgebied criminaliteitspreventie weer een serieuze kans moeten geven. Als er een ‘nationale recherche’ bestaat, waarom dan geen ‘nationale preventie’?¹⁹ We lieten in dit artikel zien dat criminaliteitspreventie echt werkt; evidence-based en met degelijke onderbouwingen in de vorm van kosten-batenanalyses. We zagen bovendien dat criminaliteitspreventie zich vanaf de jaren 1970 ontwikkeld heeft tot een volwaardig ‘vak’ met een interessante geschiedenis.²⁰ Dat geldt overigens op elk schaalniveau. Ook op het niveau van wijk en buurt, lokaal in steden en regionaal is criminaliteitspreventie een vak waar gelukkig meer en meer opleidingen voor ontstaan zijn. We zien een Landelijke Organisatie Criminaliteitspreventie dus nadrukkelijk als een organisatie die lokaal, regionaal, nationaal en internationaal moet werken. Vaak worden lokaal de innovaties en briljante creatieve ideeën geboren. Maar nationaal – met een kritische internationale blik – moet bekeken worden of een aanpak echt werkt, hoe zo’n aanpak het beste kan werken (evidence-based) en of de uitrol moet worden gefaciliteerd, of soms zelfs wettelijk moet worden verplicht, of in nationale en internationale normen en standaarden moet worden vastgelegd.

Dus voor een overheid die criminaliteitspreventie serieus wil nemen: waar blijft die Landelijke Organisatie Criminaliteitspreventie?

13.5 Literatuur

- Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb (2001). *The comparative costs and benefits of programs to reduce crime*. Olympia (WA): Washington State Institute for Public Policy.
- Aos, S., R. Lieb, J. Mayfield, M. Miller & A. Pennucci (2004). *Benefits and costs of prevention and early intervention programs for youth. Technical appendix*. Olympia (WA): Washington State Institute for Public Policy.
- Clarke, R.V. & J.E. Eck (2005). *Crime analysis for problem solvers in 60 small steps*. Londen: Center for Problem Oriented Policing/Jill Dando Institute of Crime Science. (Nederlandse vertaling: R.V. Clarke & J.E. Eck (2010). *Probleemgericht*

19 Om een oud pleidooi van de Recherche Advies Commissie maar weer eens uit de kast te halen (zie §13.3).

20 Al wacht die geschiedenis nog steeds op een degelijke biografie.

- werken en de rol van criminaliteitsanalyse in 60 kleine stappen. Rotterdam/Apeldoorn: Hogeschool INHolland/Politieacademie. Zie voor de laatste versie en de vertalingen in vele tientallen talen: www.popcenter.org/
- Clement, D. (2005). 'Interview with James Heckman', in: *The Region*, juni 2005 (www.minneapolisfed.org/publications_papers/pub_display.cfm?id=3278).
- Cohen, L.E. & M. Felson (1979). 'Social change and crime rate trends: a routine activity approach', in: *American Sociological Review* 44, 588-605.
- Dijk, J. van & J. de Waard (1991). 'A two-dimensional typology of crime prevention projects: with a bibliography', in: *Criminal Justice Abstracts* 23, 483-503.
- Directie Criminaliteitspreventie/Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven (1983-1993). *Basisboek criminaliteitspreventie* (voorheen *Werkmap voorkoming misdrijven*). Den Haag: Rijksvoorlichtingsdienst. Twee banden met diverse hoofdstukken, algemeen en delictgericht.
- Fijnaut, C., J.L.P. Spickenheuer, E.G.M. Nuijten-Edelbroek (1985). *Politie misdaadbestrijding; de ontwikkeling van het Amerikaanse, Engelse en Nederlandse onderzoek aangaande politie misdaadbestrijding sedert de jaren '60*. Den Haag: WODC/Staatsuitgeverij.
- Gemeentepolitie Amsterdam (1957). *Onderzoek naar de wenselijkheid en naar de mogelijkheid bij de gemeentepolitie te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht te geraken tot instelling van adviesbureaus ter voorkoming van misdrijven*.
- Goldstein, H. (1979). 'Improving policing: a problem-oriented approach', in: *Crime and delinquency* 25, 236-258.
- Guerette, R. (2008). 'The pull, push, and expansion of situational crime prevention evaluation: an appraisal of thirty-seven years of research', in: N. Tilley & J. Knutsson (red.), *Evaluating crime reduction initiatives*. Crime Prevention Studies 24. Monsey, N.Y.: Criminal Justice Press, 29-58.
- Integrale Veiligheidsrapportage* (1993 en verder). Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken.
- Klinenberg, E. (2002). *Heat wave, a social autopsy of disaster in Chicago*. Chicago/Londen: The University of Chicago Press.
- LBVM (Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven) (1981). *Oriënteringsnota Voorkoming Misdrijven*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken/Ministerie van Justitie.
- LBVM (Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven) (1992). *Beveiliging van bedrijfsvestigingen*. Den Haag: LBVM.
- Nauta, O. & P. van Soomeren (2006). *Tegenhouden nader bekeken. Samenvatting*. Amsterdam: DSP-groep.

- Nieuwaal, F.M. van & H.J.G. Beunders (2010). *Voorkomen verdient beter. Een verkenning van de rol van preventie binnen de politie: verleden, heden en toekomst*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Nuijten-Edelbroek, E.G.M. (1983). *Criminaliteitsbestrijding op langere termijn*. Den Haag: WODC/Staatsuitgeverij.
- Ours, J.C. van & B. Vollaard (2012). *The engine immobilizer: a non-starter for car thieves*. Mimeo: Tilburg University.
- Raad van Hoofdcommissarissen (2001). *Misdaad laat zich tegenhouden. Advies over bestrijding en opsporing van criminaliteit*.
- Raad van Hoofdcommissarissen (2003). *Tegenhouden troef; een nadere verkenning van 'tegenhouden' als alternatieve strategie van misdaadbestrijding*.
- Raad van Hoofdcommissarissen, expertgroep Bestuurlijk Dossier/Tegenhouden (2005). *Bestuurlijk dossier*.
- Ratcliffe, J. (2008). *Intelligence-led policing*. Cullompton: Willan Publishing.
- Rodriguez, M. (1993). *Together we can*. Chicago: Chicago Police Department.
- Sherman, L.W., D.W. Gottfredson, D.C. MacKenzie e.a. (1998). *Preventing crime: what works, what doesn't, what's promising*. Washington DC: U.S. Department of Justice.
- Skogan, W. & S. Hartnett (1997). *Community policing, Chicago style*. New York: Oxford University Press.
- Skogan, W. (2004). *Community policing: can it work?* Belmont, CA: Wadsworth/Thomson.
- Skogan, W. (2006). *Police and community in Chicago: a tale of three cities*. Oxford: Oxford University Press.
- Soomeren, P. van (2010). *Lezing gegeven te Utrecht bij de reünie van Voorkoming Misdrijven. DSP-groep, Amsterdam*. Vindplaats: www.DSP-groep.nl.
- Soomeren, P. van & A. Beerepoot (2005). *Tegenhouden als nieuw paradigma voor de politie?* Amsterdam: DSP-groep.
- Tilley, N. (2009). *Crime prevention*. Cullompton: Willan Publishing.
- Vollaard, B. & J.C. van Ours (2011). 'Does regulation of built-in security reduce crime? Evidence from a natural experiment', in: *The Economic Journal* 121 (mei), 485-504.
- Weisburd, D. & J.E. Eck (2004). 'What can police do to reduce crime, disorder and fear?', in: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 59, 42-65.
- Wittebrood, K. & M. van Beem (2004). *Sociale veiligheid vergroten door gelegenheidsbeperking: wat werkt en wat niet?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Woud, Auke van der (2010). *Koninkrijk vol sloppen. Achterbuurten en vuil in de negentiende eeuw*. Amsterdam: Bert Bakker.